

Juureüraskitest

Heino Õunap

Keskkonnaagentuuri metsaosakond

TARTU
7. veebruar 2020

Juureüraskite ja nende põhjustatud kahjustuste kohta on Eestis andmeid vähe.

Oskar Daniel – 1935

August Karu – 1939

Vambola Maavara – 1961

Peeter Rõigas – 1989

Kaljo Voolma

Ivar Sibul

Kogu MKE andmebaasis on juureüraskite kohta

- esimese kahjustajana – 1 kirje,
- teise kahjustajana – 21 kirjet,
- kolmanda kahjustajana – 5 kirjet,
- neljanda kahjustajana – 1 kirje.

Juureüraskid (*Hylastes* spp.)

Eestist on leitud 5 liiki juureüraskeid, nendest ühe kohta kollektsioonides tõendusmaterjal puudus ja üht oli vaid üks isend.

Arvukamad liigid on

- männi-juureürask (*H. brunneus*),
- kuuse-juureürask (*H. cunicularius*),
- väike-juureürask (*H. opacus*).

Vanemas kirjanduses on männi-juureüraski teaduslikuks nimetuseks märgitud *Hylastes ater*, kuid see on valemäärang. Eestist pole liiki *H. ater* leitud.

Väike-juureürask on vähearvukas ja metsakaitselist tähtsust tal pole.

Männi-juureürask on küll arvukas, kuid tema valmikud toituvad enamasti kannujuurtel ning maapinnal lamavate tüvede ja raiejäätmete alaküljel, kasvavaid taimi (mände) kahjustab harvem kui kuuse-juureürask.

Kuuse-juurereürask

Haude rajamine algab mai lõpus ja kestab juuli alguseni. Haudekohaks on peamiselt kuusekändude ja surnud kuuskede sügavamal asuvad juured aga ka maapinnal lamavate kuusetüvede alaküljed. Emakäigud kaevatakse piki juurt, vastsekäigud on emakäiguga risti.

Sügiseks on vastsed täiskasvanud, kuid nad nukkuvad alles järgmise aasta hiliskevadel. Noormardikad kooruvad juulis, toituvad arengukohal juurtel ja väljuvad mullast alles kevadel. Kui arengukohal toitu napib, väljuvad nad varsti pärast koorumist. Seega kestab areng kaks aastat.

Erinevalt enamikust üraskitest võib ühe kännu või puu juurtel areneda mitu põlvkonda juureüraskeid.

Juureüraskid ja männikärsakad on teatud määral konkurendid.

3,1–4,8 mm

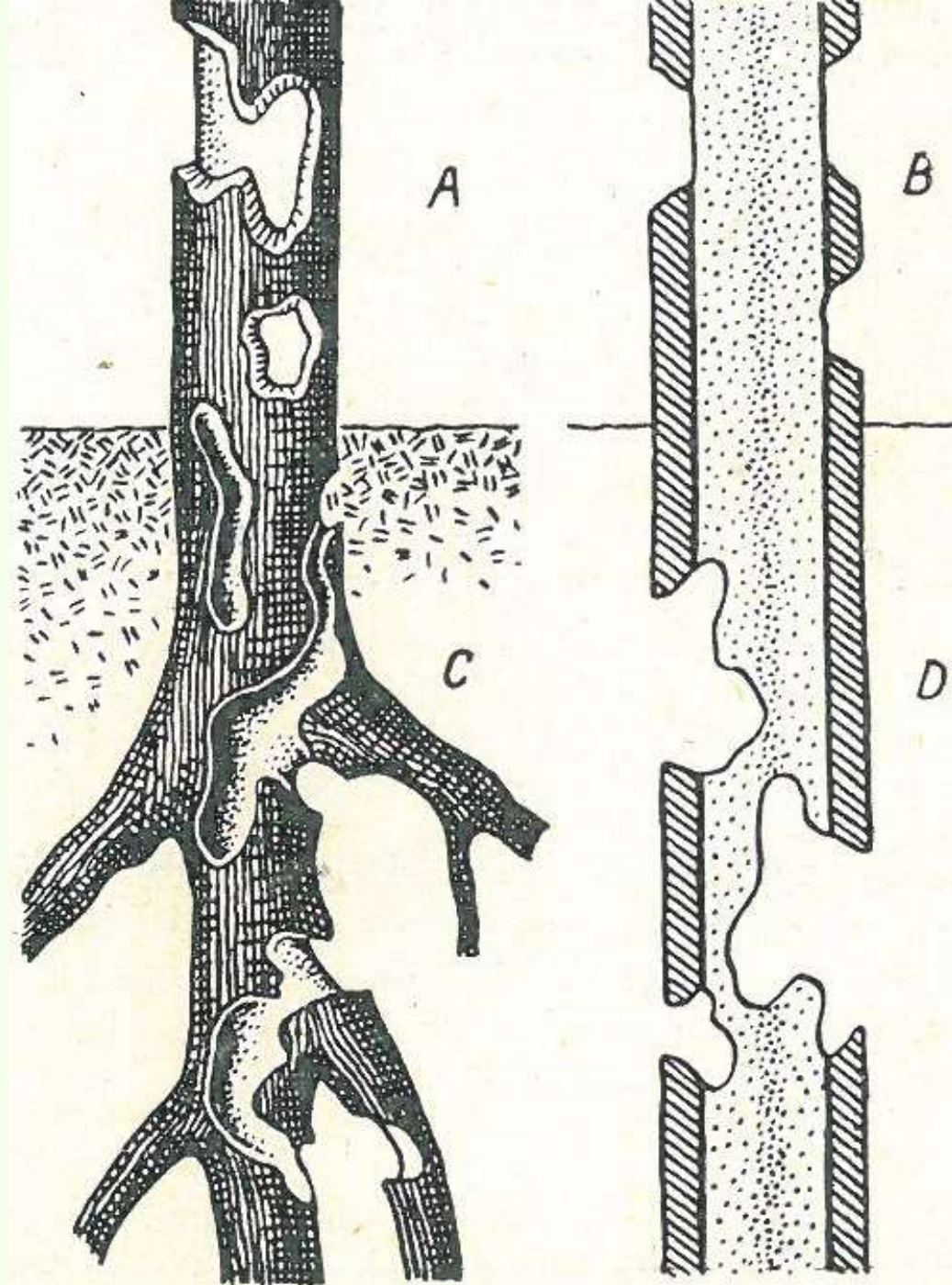
2 x foto Maja Jurc, University of Ljubljana, Bugwood.org

Kuuse-juureüraski valmikute küpsussööm toimub noorte kuusetaimede tüvekeste maapinnalähedasel osal ja peajuurel. Tüvekesel võib kahjustus ulatuda kuni esimese männaseni. Kahjustatakse 2–10-aastaseid kuuski.

Küpsussööm võib toimuda ka maapinnal lamavate tüvede ja halgude alaküljel ning vanemate puude juurtel. Männi-juureüraski küpsussööm seal enamasti toimubki.

Joonisel on kujutatud männikärsaka ja juureüraski söömapilt okaspuutaimel.

A ja B – männikärsaka söömapilt,
C ja D – juureüraski söömapilt.

Kuuse-juureüraski noormardikad toituvad enamasti arengukohal juurtel, talvituvad seal ja väljuvad alles kevadel.

Kui juurtel toitu napib, väljuvad nad mullast juba suvel ja hakkavad toituma kuusetaimedel.

Pärast talvitumist küpsussööm kuusetaimedel jätkub, seejärel lähevad üraskid hauet rajama.

Pärast haude rajamist tulevad vanamardikad uuesti juurtest välja toituma. Seejärel nad talvituvad uuesti mullas, toituvad kevadel ja lähevad teist korda hauet rajama.

Tihtipeale see ahel nii pikaks ei veni, aga...

Kuuse-juureürask eelistab muneda vanemate kändude juurtele, mitte mõni kuu või pool aastat tagasi raiutud puude juurtele.

Kui kasutamata pinda jätkub, võidakse sama kännu juurtele muneda mitu aastat järjest.

Kui männikärsakaga võib 2–3 aastaga olla asi ühel pool, siis juureürask võib kultuuri kahjustada aastaid.

Rootsis oli kuusetaimede iga-aastane hukkumine kuuse-juureüraski kahjustuse tõttu väike, kuid aastate jooksul see akumuleerus ja ligi viiendikus uuritud kultuuridest oli see üle 20 %.

Taimi hukkus kõige rohkem 4.–6. aastal pärast raiet, neid hukkus isegi 8. aastal.

See on üks põhjus, miks juureüraskite kahjustusi märgitakse harva ja alahinnatakse.

Tõrjest

On soovitatud mitmeid kaitseabinõusid, enamasti neid, mida männikärsaka tõrjekski.

Kuna kuuse-juureürask võib kahjustada kuusekultuuri mitu aastat, peaksid kaitseabinõud mõjuma kaua või tuleks neid aeg-ajalt korrata.

Taimede istutamise 2–3 aasta võrra edasi lükkamine ja istutamise asendamine külviga kuuse-juureüraski puhul ei tööta, kuna kahjustused kulmineeruvad alles mõne aasta pärast.

On just soovitatud kultuuri rajamisega mitte viivitada – siis on taimed kahjustamise ajaks kasvanud suuremaks ja tugevamaks.

Püüniskraavid, püüniskoored – ikka võib veel leida selliseid soovitusi, aga ...?

Männikärsaka tõrjeks soovitatud kraed, mähised, vahad?

Insektitsiidid? Mitu aastat järjest?

Mitte teha lähikonnas mõne aasta pärast uut lageraiet ja siis mõne aasta pärast jälle.

Täna!

heino.ounap@envir.ee